

POLIFARMATSIYA

Ilmiy rahbar: **Hatamova Zulhumor Ne'matullayevna**

zulhumorhatamova@gmail.com

Abdurashidov Samad Abduraxmon oqli

(davolash ishi fakulteti)

Zarmed Universiteti Samarqand kampusi

ANNOTATSIYA

Polifarmatsiya — bu bemor tomonidan bir vaqtning o'zida bir nechta (odatda besh va undan ortiq) dori vositalarini qabul qilish holatini ifodalovchi tibbiy tushunchadir. Ushbu holat ko'proq surunkali kasalliklarga chalingan bemorlarda, ayniqsa keksa yoshdagi aholi orasida uchraydi. Polifarmatsiya zamonaviy klinik amaliyotda dolzarb muammolardan biri bo'lib, u bemorlarni davolash jarayonining murakkablashuvi bilan bevosita bog'liqdir.

Mazkur holatning yuzaga kelishiga bir nechta kasalliklarning bir vaqtda mavjudligi (komorbid holatlar), turli mutaxassis shifokorlar tomonidan mustaqil ravishda dori buyurilishi, dori vositalarini nazoratsiz qabul qilish hamda o'z-o'zini davolash kabi omillar sabab bo'ladi. Shuningdek, farmatsevtika sanoatining rivojlanishi natijasida dorilar sonining ortib borishi ham polifarmatsiya ehtimolini kuchaytiradi. Polifarmatsiya natijasida dori-darmonlar o'rtasida o'zaro salbiy ta'sirlar (drug interactions), nojo'ya ta'sirlarning kuchayishi, organizmning ortiqcha farmakologik yuklanishi hamda davolash samaradorligining pasayishi kuzatilishi mumkin. Ayniqsa, jigar va buyrak kabi detoksikatsiya organlariga tushadigan yuk ortadi, bu esa qo'shimcha asoratlarni rivojlanish xavfini oshiradi.

Kalit so'zlar: Polifarmatsiya, dori vositalari, nojo'ya ta'sirlar, o'zaro dori ta'siri, surunkali kasalliklar, keksa yosh, farmakoterapiya, ratsional davolash, komorbid holatlar.

ABSTRACT

Polypharmacy is a medical condition defined as the simultaneous use of multiple medications, typically five or more drugs by a single patient. It is most commonly observed

among elderly individuals and patients suffering from multiple chronic diseases. In modern clinical practice, polypharmacy has become an important issue due to its association with complex treatment regimens and increased risk of adverse outcomes.

The main causes of polypharmacy include the presence of comorbid conditions, independent prescriptions by different healthcare specialists, self-medication, and the widespread availability of pharmaceutical products. Additionally, the increasing number of available drugs in modern medicine contributes significantly to the growing prevalence of this condition. Polypharmacy may lead to several negative consequences such as drug-drug interactions, increased adverse drug reactions, reduced therapeutic effectiveness, and excessive pharmacological burden on the patient's body. It particularly affects vital organs such as the liver and kidneys, increasing the risk of complications.

Keywords: Polypharmacy, drug therapy, adverse drug reactions, drug–drug interactions, chronic diseases, elderly patients, pharmacotherapy, rational prescribing, comorbidity.

KIRISH

Zamonaviy tibbiyot amaliyotida polifarmatsiya muammosi tobora dolzarb ahamiyat kasb etib bormoqda. Jahon sog'liqni saqlash tashkiloti (JSST) va bir qator ilmiy tadqiqot markazlarining ma'lumotlariga ko'ra, ayniqsa rivojlangan va rivojlanayotgan mamlakatlarda surunkali kasalliklar bilan og'riqan bemorlar sonining ortishi natijasida bir vaqtning o'zida bir nechta dori vositalarini qabul qilish holatlari keng tarqalmoqda. Polifarmatsiya, odatda, bemorning besh yoki undan ortiq dori preparatlarini bir vaqtning o'zida yoki qisqa muddat ichida qabul qilishi sifatida ta'riflanadi.

Ilmiy manbalarda qayd etilishicha, polifarmatsiya ko'pincha keksa yoshdagi bemorlarda uchraydi, chunki bu yosh guruhida arterial gipertenziya, qandli diabet, yurak-qon tomir kasalliklari, surunkali buyrak yetishmovchiligi kabi bir nechta kasalliklar bir vaqtda rivojlanadi. Natijada har bir kasallik uchun alohida dori vositalari buyurilishi umumiy dori yuklamasining ortishiga olib keladi. Farmakologiya va klinik tibbiyot bo'yicha olib borilgan ilmiy tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, polifarmatsiya nafaqat

terapevtik jarayonning murakkablashishiga, balki bemor organizmida nojo‘ya dori reaksiyalarining ko‘payishiga ham sabab bo‘ladi.

Shuningdek, ilmiy adabiyotlarda polifarmatsiyaning asosiy sabablari sifatida bir nechta mutaxassis shifokorlar tomonidan mustaqil ravishda dori buyurilishi, klinik protokollarga yetarlicha rioya qilinmasligi, bemorlarning o‘z-o‘zini davolashga moyilligi hamda dorixonalarda retseptsiz dori vositalarining keng mavjudligi ko‘rsatib o‘tiladi. Bu holatlar dori vositalari o‘rtasidagi o‘zaro salbiy ta’sirlar (drug–drug interactions) ehtimolini sezilarli darajada oshiradi.

Ilmiy manbalar tahliliga ko‘ra, polifarmatsiya organizmga ortiqcha farmakologik yuk tushiradi, jigar va buyrak kabi detoksikatsiya organlarining faoliyatini kuchaytirilgan rejimda ishlashga majbur qiladi hamda ba’zi hollarda dori toksikatsiyasiga olib kelishi mumkin. Shu sababli, zamonaviy klinik amaliyotda ratsional farmakoterapiya tamoyillarini joriy etish, dori vositalarini ilmiy asosda tanlash va ularni nazorat qilish muhim ilmiy va amaliy ahamiyatga ega hisoblanadi. Umuman olganda, polifarmatsiya muammosi bugungi kunda faqat tibbiy emas, balki ijtimoiy-iqtisodiy ahamiyatga ham ega bo‘lib, uni o‘rganish va oldini olish bo‘yicha ilmiy izlanishlar davom etmoqda.

XULOSA

Polifarmatsiya zamonaviy tibbiyotda keng tarqalgan muammolardan biri bo‘lib, u ko‘pincha bir nechta kasallikka chalingan bemorlarda kuzatiladi. Ilmiy manbalar tahlili shuni ko‘rsatadiki, bu holat dori vositalarining o‘zaro ta’siri, nojo‘ya reaksiyalar va davolash samaradorligining pasayishiga olib kelishi mumkin. Shu sababli, polifarmatsiyani kamaytirish uchun ratsional farmakoterapiya va shifokorlar nazoratini kuchaytirish muhim ahamiyatga ega kechsalar va yosh bolalar va bir nechta kasalliklarni yuzaga chiqishi bu dolzarb muammo .Bu muammoni dori vositalarini o‘zaro ta’siri natijasida reaksiya tezligi pasayishi mumkin va og‘ir oqibatlarni yuzaga chiqarishi mumkin.

Yechim uchun dori vositalarini o‘zaro ta’sirini mukammal darajada o‘rganish, dori vositalari dozasiga etibor berish va shifokorlarni bemorlarga nisbatan nazoratini

kuchaytirish.shu kasallik uchun isbotlangan meditsinada maqbul dori vositalari bilan davolash kafolatlash kerak

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. World Health Organization (WHO). *Medication Safety in Polypharmacy*. Geneva, 2019.
2. Katzung B. G. *Basic & Clinical Pharmacology*. McGraw-Hill Education, 2021.
3. Rang H. P., Dale M. M. *Pharmacology*. Elsevier, 2020.
4. Goodman & Gilman. *The Pharmacological Basis of Therapeutics*. 14th Edition, 2022.
5. O‘zbekiston Respublikasi Sog‘liqni saqlash vazirligi. *Klinik farmakologiya bo‘yicha qo‘llanma*, Toshkent, 2023.
6. Aronson J. K. *Polypharmacy: Minimising Risks and Maximising Benefits*. British Journal of Clinical Pharmacology, 2017.